

DE DOOD VAN HET SNEEUWMEISJE

KORT NA MIDWINTER STEEG IN MOSKOU DE NEVEL VAN TALLOZE haardvuren op naar een betrokken hemel. Aan de westkant talmde nog enig licht, maar in het oosten stapelden de wolken zich op, blauw als een kneuzing in de grauwe schemering en beladen met sneeuw.

Twee rivieren doorsneden het Russische woud, en waar die samenkwamen lag Moskou, boven op een met sparren begroeide heuvel. Zijn vierkante witte muren omsloten een allegaartje aan hutjes en kerken. De met ijs bedekte paleistorens tekenden zich als in wanhoop geheven vingers af. Naarmate het daglicht wegstierf, ontbrandden er achter de hoge torenramen steeds meer vuren.

Bij een van de ramen stond een schitterend geklede vrouw te kijken hoe het vuurschijnsel zich mengde met het stormachtige halfduister. Achter haar zaten twee andere vrouwen naast een kachel te naaien.

‘Dit is al de derde keer binnen één uur dat Olga naar het raam gaat,’ fluisterde een van hen. De ringen aan haar handen schitterden in de schemering en haar oogverblindende hoofdtooi leidde de aandacht af van de puisten op haar neus.

De hofdames die er in een groepje vlakbij zaten knikten als klokjesbloemen. Bij de koude muren stonden huisslavinnen, hun sluike haar bedekt met een hoofddoek.

‘Dat is toch logisch, Darinka!’ was de reactie van de tweede vrouw. ‘Ze wacht op haar broer, die dwaze monnik. Hoeveel dagen zijn er verstreken sinds broeder Aleksandr is afgereisd naar Sarai? Mijn echtgenoot wacht al sinds de eerste sneeuwval op hem. En nu staat die arme Olga hunkerend bij het raam. Nou, ik help het haar hopen dat

hij komt. Waarschijnlijk ligt broeder Aleksandr ergens dood in een sneeuwbank.’ De spreekster was Eudokia Dmitrejeva, grootvorstin van Moskou. Op haar mantel prijken edelstenen en haar op een rozenknop lijkende mond onttrok drie zwarte tandstompjes aan het oog. Ze verhief haar schrille stem. ‘Je haalt je nog de dood op de hals door in de tocht te gaan staan, Olja. Als broeder Aleksandr zou terugkomen, was hij nu allang hier geweest.’

‘Zoals u zegt,’ zei Olga koeltjes vanaf haar plek bij het raam. ‘Ik ben blij dat u hier bent om me geduld bij te brengen. Misschien kan mijn dochter van u leren hoe een prinses zich hoort te gedragen.’

Eudokia perste haar lippen op elkaar. Zelf had ze geen kinderen, maar Olga had er al twee en verwachtte haar derde nog voor Pasen.

‘Wat is dat?’ vroeg Darinka opeens. ‘Ik hoorde iets. Jullie ook?’

Buiten zwol de storm aan. ‘Het was de wind,’ zei Eudokia. ‘Enkel de wind. Wat ben je toch een dwaas, Darinka.’ Toch rilde ze. ‘Laat nog wat wijn brengen, Olga, het is koud in deze tochtige kamer.’

In werkelijkheid was het lekker warm in de werkruimte, die afgezien van een enkele spleetvormige opening geen ramen had en verwarmd werd door een kachel en flink wat lichamen. Desondanks zei Olga: ‘Uitstekend.’ Ze gaf haar bediende een knikje, waarop de vrouw naar buiten ging, de trap af en de ijskoude avond in.

‘Ik heb een hekel aan avonden als deze,’ zei Darinka. Ze trok haar mantel strak om zich heen en krabde aan een korstje op haar neus. Haar ogen schoten van de kaars naar de schaduwen en terug. ‘Op avonden als deze verschijnt zij.’

‘Zij?’ vroeg Eudokia op zure toon. ‘En wie mag zij dan wel zijn?’

‘Wie zij is?’ herhaalde Darinka. ‘Weet u dat echt niet?’ Ze schonk de grootvorstin een hooghartige blik. ‘Zij is de geest.’

Olga’s kinderen, die naast de kachel hadden zitten kibbelen, stopten prompt met krijsen. Eudokia snoof. Op haar plek bij het raam fronste Olga haar wenkbrouwen.

‘Er is geen geest,’ zei Eudokia. Ze pakte een in honing ingelegde pruim, beet erin en kauwde er gracieus op, waarna ze de zoetheit van haar vingers likte. Uit haar toon viel op te maken dat dít speci-

fieke paleis geesten onwaardig was.

‘Ik heb haar anders zelf gezien!’ protesteerde Darinka verontwaardigd. ‘De laatste keer dat ik hier logeerde, heb ik haar gezien.’

Adellijke dames die hun hele leven in torens moesten slijten, legden maar al te graag bezoeken af. Als hun echtgenoot van huis was bleven ze zo nu en dan ergens slapen. Olga’s paleis – schoon, ordentelijk en luxueus – was favoriet, vooral nu de acht maanden zwangere bewoonster niet meer uitging.

Darinka’s opmerkingen deden Olga haar wenkbrauwen fronsen, maar Darinka, die dol was op aandacht, ging haastig verder. ‘Het was kort na middernacht. Een paar dagen geleden. Vlak voor midwinter.’ Gretig boog ze zich naar voren, waardoor haar hoofdtooi vervaarlijk vooroverhelde. ‘Ik werd ergens wakker van... Ik weet niet meer waarvan. Een geluid...’

Olga snoof heel zachtjes, waarop Darinka haar boos aankeek. ‘Ik weet niet meer waarvan,’ herhaalde ze. ‘Ik werd wakker en alles was stil. Door de kieren bij de luiken viel kil maanlicht in de kamer. Ik meende iets in de hoek te horen. Een rat misschien, die luid piepte.’ Darinka’s stem werd zachter. ‘Ik bleef stil liggen, met de deksen over me heen. Toch lukte het me niet te slapen. Toen hoorde ik iemand jammeren. Ik opende mijn ogen en schudde Nastka wakker, die naast me sliep. “Nastka,” zei ik tegen haar, “Nastka, steek eens een lamp aan. Er huilt iemand.” Maar Nastka verroerde zich niet.’

Darinka zweeg. Iedereen in de kamer was stil.

‘Toen zag ik een lichtje,’ vervolgde Darinka. ‘Het was een onchristelijk schijnsel, kouder dan maanlicht, en het leek in niets op normaal haardvuur. Het kwam alsmaar dichterbij...’

Weer zweeg ze. ‘En toen zag ik haar,’ maakte ze haar zin fluisterend af.

‘Haar? Wie? Hoe zag ze eruit?’ riep een tiental stemmen in koor.

‘Lijkbleek,’ fluisterde Darinka. ‘Met ingevallen mond en ogen als donkere poelen die de wereld leken op te slokken. Liploos als ze was, staarde ze me aan en ik probeerde te gillen, maar ik kon het niet.’

Een van de toehoorders slaakte een kreetje; anderen grepen elkaars hand.

‘Genoeg,’ snauwde Olga, die zich bij het raam omdraaide. Met haar uitroep doorbrak ze abrupt de half gespeelde hysterie en er viel een ongemakkelijke stilte. Ze vervolgde: ‘Jullie maken mijn kinderen bang.’

Dat was niet helemaal waar. De oudste, Marja, zat kaarsrecht en met schitterende ogen te luisteren. Maar Olga’s zoontje, Daniil, klampte zich bevend aan zijn zus vast.

‘En toen verdween ze,’ rondde Darinka haar verhaal af, die tevergeefs probeerde nonchalant te klinken. ‘Ik zei mijn gebeden op en ging weer slapen.’

Ze bracht haar wijnglas naar haar lippen. De twee kinderen starden haar aan.

‘Een fraai verhaal,’ zei Olga met enige scherpste. ‘Maar het is nu uit. Laten we elkaar andere sprookjes vertellen.’

Ze liep naar de kachel en ging zitten. Het vuurschijnsel viel speels op haar dubbel gevlochten haar. Buiten vielen de sneeuwvlokken in hoog tempo. Olga keek niet meer naar het raam, ook al verstrakten haar schouders toen de huisslavinnen de luiken sloten.

Er werd meer hout op het vuur gelegd, waardoor de kamer opwarmde en in een aangename gloed werd gehuld.

‘Kunt ú geen verhaal vertellen, moeder?’ riep Olga’s dochter Marja. ‘Een toververhaal?’

Een goedkeurend geroezemoes steeg op. Eudokia keek boos, maar Olga glimlachte. Tegenwoordig was ze weliswaar prinses van Serpoechov, maar ze was ver van Moskou opgegroeid, aan de rand van een bos waar het spookte. Daardoor kende ze vreemde verhalen over het noorden, die zo anders waren dat de adellijke dames, die al hun tijd doorbrachten in de kapel, het bakhuis en de toren, ervan smulden.

Nadenkend bekeek de prinses haar publiek. Welk verdriet ze ook had gevoeld toen ze in haar eentje bij het raam stond, haar gezicht droeg er nu geen sporen meer van. De hofdames legden hun naald neer en installeerden zich in de kussens.

Buiten mengde het gesuis van de wind zich met de stilte van de sneeuwstorm, die eigenlijk ook een geluid is. Met het nodige ge-

schreeuw werd het laatste vee de stallen in gedreven om het tegen de vorst te beschermen. Vanuit de besneeuwde stegen kropen de bedelaars naar de kerken, biddend dat ze de nacht zouden overleven. De mannen op de krenlinmuur kropen dicht bij hun vuurpotten en trokken hun kap over hun oren. Maar in de toren van de prinses was het behaaglijk warm en hing een verwachtingsvolle stilte.

‘Goed dan, luister,’ zei Olga, die zich opmaakte voor het verhaal.

‘In een zeker vorstendom woonden in een dorpje in een groot woud een houthakker en zijn vrouw. De man heette Misja, zijn vrouw Alena, en ze waren heel verdrietig. Hoewel ze toegewijd baden, de iconen kusten en regelmatig smeekbedes uitten, behaagde het God niet om hen met een nakomeling te zegenen. Het waren zware tijden en ze hadden geen lief kind dat hen kon helpen om de koude winter door te komen.’

Olga legde een hand op haar buik. Haar derde kind – nog vreemd en naamloos – schopte in haar schoot.

‘Op een ochtend gingen de twee nadat het hard gesneeuwd had het bos in om hout te hakken. Terwijl ze hakten en stapelden ontstonden er sneeuwhoopjes, waarvan Alena gedachteloos een bleek meisje boetseerde.’

‘Net zo mooi als ik?’ onderbrak Marja het verhaal.

Eudokia snoof misprijzend. ‘Ze was een sneeuwmeisje, domoor. Helemaal koud, stijf en wit. Maar’ – Eudokia bekeek het meisje eens goed – ‘ze was zeker mooier dan jij.’

Marja bloosde en deed haar mond open.

‘Goed,’ ging Olga haastig verder, ‘het sneeuwmeisje was inderdaad wit en stijf. Maar ze was ook lang en slank. Ze had een lieve mond en een lange vlecht, want Alena had haar gevormd met alle liefde die ze in zich had voor het kind dat ze niet kon krijgen.’

“Kijk nou, vrouw,” zei Misja met zijn blik gericht op het sneeuwmeisje. “Nu heb je toch een dochter voor ons op de wereld gezet. Hier hebben we onze Snegoerotsjka, het sneeuwmeisje.”

Alena glimlachte, maar haar ogen vulden zich met tranen.

Op dat moment deed een ijzige bries de kale takken kraken, en daar

verscheen Morozko, de vorstdemon, die het stel met hun sneeuwmeisje bekeek.

Sommigen zeggen dat Morozko medelijden kreeg met de vrouw. Anderen beweren dat haar tranen, die op het sneeuwmeisje druppelden toen haar echtgenoot even niet keek, toverkracht hadden. Wat de reden ook was, net toen Misja en Alena naar huis wilden gaan, werden de wangen van het sneeuwmeisje blozend en roze, en haar ogen donker en diep, en toen stond daar opeens een springlevend meisje in de sneeuw, naakt als een pasgeborene, dat naar het oude stel glimlachte.

“Ik zal jullie dochter zijn,” zei ze. “Als jullie me willen hebben, zal ik voor jullie zorgen alsof jullie mijn eigen vader en moeder zijn.”

Eerst staarde het oude stel haar ongelovig aan, toen vol vreugde. Snikkend schoot Alena naar voren, nam het meisje bij de koude hand en leidde haar naar de *izba*.

Vredig gingen de dagen voorbij. Snegoerotsjka veegde de vloer, kookte en zong. Soms waren haar liedjes vreemd en gaven ze haar ouders een ongemakkelijk gevoel, maar ze kweet zich vriendelijk en vaardig van haar taken. En zodra ze glimlachte, leek de zon opeens te schijnen. Misja en Alena waren de koning te rijk met haar.

Na een reeks wassende en afnemende manen was het opeens midwinter. Het dorp kwam tot leven met de geluiden van sledebellen en de geuren van platte goudkleurige koeken.

Zo nu en dan passeerden streekbewoners op weg van of naar het dorp de izba van Misja en Alena. Vanachter de houtstapel keek het sneeuwmeisje naar hen.

Op een dag liepen een meisje en een lange jongen hand in hand langs Snegoerotsjka's verstopplek. Toen ze elkaar glimlachend aankeken werd het sneeuwmeisje in verwarring gebracht door de bos van blijdschap op hun gezicht.

Hoe langer ze erover nadacht, hoe minder ze ervan begreep, maar die blikken kon het sneeuwmeisje niet uit haar hoofd krijgen. Terwijl ze voorheen tevreden was geweest, werd ze nu rusteloos. Ze liep heen en weer door de izba en liet ijzige sporen na in de sneeuw onder de bomen.

Op de dag dat Snegoerotsjka prachtige muziek in het bos hoorde, was de lente nabij. Een schaapherdersjongen speelde op zijn fluit.

Gefascineerd sloop ze naderbij, waarop de jongen het bleke meisje zag. Zodra ze glimlachte, maakte zijn warme hart een sprongetje in de richting van haar koude sneeuwhart.

Toen de weken verstreken werd de schaapherder verliefd. De sneeuw werd zachter en de lichtblauwe lucht was helder. Maar het sneeuwmeisje bleef tobben.

“Je bent van sneeuw,” zei Morozko de vorstdemon waarschuwend, toen ze hem in het bos tegenkwam. “Je kunt niet van iemand houden en tegelijk onsterfelijk zijn.” Naarmate het einde van de winter naderde, vervaagde de vorstdemon, tot hij alleen nog in de diepste schaduw van het bos te zien was. Mensen beschouwden hem als de bries in de hult. “De winter heeft jou voortgebracht en je hebt het eeuwige leven, maar zodra je met vuur in aanraking komt, zul je sterven.”

Maar de liefde van de jongen bracht het meisje ertoe minachtend te snikken: “Waarom zou ik altijd koud moeten zijn? Jij mag dan een oud, koud wezen zijn, maar ik ben nu sterfelijk. Ik wil wel eens weten wat dat nieuwe is, dat vuur.”

“Blijf jij maar in de schaduw,” was zijn enige reactie.

De lente kwam. De dorpelingen trokken er steeds vaker op uit om op verborgen plekjes groen te verzamelen. Keer op keer kwam de schaapherdersjongen naar de izba waar Snegoerotsjka woonde. “Kom mee naar het bos,” zei hij dan.

Dan verliet ze haar donkere plekje naast de kachel om naar buiten te gaan en in de schaduw te dansen. Maar ook al danste ze, toch was haar hart diep vanbinnen nog steeds koud.

Toen begon de sneeuw echt te smelten en werd het sneeuwmeisje bleek en zwak. Ze ging in het donkerste deel van het bos zitten huilen. “Alstublieft,” smeekte ze. “Ik zou graag dezelfde gevoelens willen hebben als mannen en vrouwen. Ik smeed u me dit toe te staan.”

“Vraag het dan maar aan de Lente,” zei de vorstdemon aarzelend. Naarmate de dagen langer werden, vervaagde hij steeds verder, tot zijn stem een zuchtje wind leek dat smartelijk langs de wang van het sneeuwmeisje streek.

De Lente was als een meisje, oud en toch eeuwig jong. Om haar krachtige ledematen waren bloemranken gevlochten. “Ik kan je geven waarnaar je verlangt,” zei de Lente. “Maar je zult onherroepelijk sterven.”

Snegoerotsjka zei niets en ging huilend naar huis. Wekenlang bleef ze in de izba, waar ze zich schuilhield in de schaduw.

Maar de jonge schaapherder kwam op haar deur kloppen. “Alsje-blijft, mijn liefste,” smeekte hij. “Kom naar buiten, naar mij. Ik hou met heel mijn hart van je.”

Snegoerotsjka wist dat ze, als ze daarvoor koos, eeuwig zou kunnen voortleven in die kleine boeren-izba. Maar... Daar was de muziek weer. En de ogen van haar geliefde straalden haar tegemoet.

Dus glimlachte ze, hulde zich in blauw en wit en rende naar buiten. Daar raakten de zonnestralen haar, waarna er waterdruppels uit haar vlassige haar gleden.

De schaapherder en zij liepen naar de rand van het berkenbos.

“Speel op je fluit voor me,” zei ze.

Het water stroomde alsmaar sneller, het droop van haar armen en handen en uit haar haar. Hoewel haar gezicht bleek was, was haar bloed nu warm, net als haar hart. De jongeman bespeelde zijn fluit en Snegoerotsjka hield van hem en hilde.

Toen was het lied voorbij. De schaapherder stond op om haar in zijn armen te nemen, maar toen hij die naar haar uitstak, smolten haar voeten weg. Op de vochtige aarde zakte ze in elkaar en loste op. Onder de warmte van de blauwe lucht trok een ijzige mist binnen, en de jongen bleef alleen achter.

Zodra het sneeuwmeisje was verdwenen legde de Lente haar sluier over het land en schoten de kleine veldbloemen in bloei. Maar de schaapherder trok zich treurend om zijn verloren geliefde terug in het sombere bos.

Ook Misja en Alena huilden. “Het was ook maar toverkunst,” zei Misja troostend tegen zijn vrouw. “Het kon niet eeuwig duren, ze was tenslotte van sneeuw.”

Olga onderbrak haar verhaal even, en de vrouwen fluisterden onder elkaar. Daniil lag in Olga's armen te slapen en Marja hing tegen haar knie.

'Volgens sommigen bleef de geest van Snegoerotsjka in het bos achter,' ging Olga verder. 'Zij meenden dat ze zodra het begon te sneeuwen weer tot leven kwam om gedurende de lange winternachten van haar schaapherdersjongen te houden.'

Weer zweeg Olga.

'Maar anderen beweren dat ze is gestorven,' zei ze treurig. 'Dat is namelijk de prijs van de liefde.'

Eigenlijk had er nu een stilte moeten vallen, zoals dat hoort wanneer er een verhaal mooi verteld is. Deze keer gebeurde dat echter niet. Want zodra Olga's stem wegstierf, schoot haar dochter Masja overeind en begon ze te gillen.

'Daar!' riep ze. 'Kijk, moeder, daar! Daar heb je haar, daar! Kijk! Nee... Nee! Niet doen... Ga weg!' Het kind kwam struikelend over-eind, verstart van schrik.

Abrupt draaide Olga haar hoofd naar de plek waarnaar haar dochter staarde: een zwaar beschaduwde hoek. Daar – een flikkering van wit. Nee, dat was alleen het haardvuur. Iedereen bewoog zich onrustig. Daniil, wakker nu, klampte zich vast aan zijn moeders *sarafan*.

'Wat is dat?'

'Zorg dat het kind stil is!'

'Ik zei het toch!' piepte Darinka triomfantelijk. 'Ik zei toch dat de geest echt bestond!'

'Zwijg!' snauwde Olga.

Met haar stem kapte ze de anderen af. De kreten en het geklets stier-ven weg. Marja's gesnik klonk luid in de stilte. 'Het is laat en waar-schijnlijk zijn we allemaal moe,' zei Olga op koele toon. 'Je kunt je meesteres beter naar bed helpen.' Deze opmerking was bedoeld voor de dienaressen van Eudokia, want het gemoed van de grootvorstin neigde naar hysterie. 'Het was maar een kindernachtmerrie,' voegde ze er op ferme toon aan toe.

'Nee,' kreunde Eudokia, die zich amuseerde. 'Nee, het is de geest! Laten we allemaal bang zijn.'

Olga wierp een scherpe blik op haar kamenierster, Varvara, die flets haar had en van onbestemde leeftijd was. ‘Zorg ervoor dat de grootvorstin van Moskou veilig in bed komt,’ droeg Olga haar op. Ook Varvara staarde naar Marja’s beschaduwde hoek, maar bij het gebod van de prinses draaide ze zich meteen kordaat en kalm om. Het kwam door het haardschijnsel, dacht Olga, dat haar gezicht heel even treurig leek.

Darinka babbelde erop los. ‘Ze was het wél!’ hield ze vol. ‘Het meisje liegt toch niet? De geest! Een ware demon...’

‘En laat een drankje en een priester naar Darinka brengen,’ voegde Olga eraan toe.

De jammerende Darinka werd afgevoerd uit de kamer en Eudokia werd iets zachtzinniger weggeleid, waarna het tumult bedaarde.

Olga keerde terug naar de kachel, naar haar kinderen met hun bleke gezichtjes.

‘Is het waar, *matjoesjka?*’ snifte Daniil. ‘Is hier echt een geest?’

Marja zei niets, maar ze klemde haar handjes ineen. De tranen stonden nog in haar ogen.

‘Dat doet er niet toe,’ zei Olga kalm. ‘Stil maar, kinderen, wees niet bang. We worden beschermd door God. Kom, het is bedtijd.’